

Evangeliebokens kollektböner.

Paul Schorlemmer: Die Kollektengebete mit Text, Übersetzung und einem Glossar. E. Bertelsmann, Gütersloh, 1928, 128 s. Mk. 3: 60.

För det ojämförliga flertalet kristna i vårt land, icke blott de medvetet folkkyrkliga, torde det vara klart att kyrkoåret är ett av de största kristna värdena vi äga, och att det av kyrkoåret bestämda urvalet av perikoper ur epistlar och evangelier, som vår evangeliebok innehåller, utgör ett oskattbart arv, så mycket dyrbarare som det varit den jordmån, ur vilken en betydande och betydelsefull homiletisk och hymnologisk alstring skjutit upp.

På en punkt har emellertid kritik understundom riktats mot evangelieboken, även från deras håll, som veta att värdesätta detta arv av heliga texter: emot kollektbönerna, vilka av ålder hört samman med och varit knutna vid detta perikopurval. Denna kritik har funnit bönerna för korta, de hinna ej meddela bönestämning, innan de äro slut. De äro för kyligt avfattade, man vill ha mera innerlighet och värme.

Emot en sådan kritik bör sättas ren upplysningsverksamhet, som kan behöva vara både historiskt och systematiskt orienterad. Faktum är att dessa böner tåla vid en ingående granskning och de ha intet att förlora av en grundlig prövning. En god kunskap om dem är den bästa vägen till att älska dem.

En god hjälp till ett inträngande i kollektbönernas historia, byggnad och väsen föreligger i P. Schorlemmers: Kollektengebete, ett arbete vari historiskt och filologiskt vetande förmåler sig med god förmåga att psykologiskt och dogmatiskt tränga in i dem.

Schorlemmers undersökning omfattar kollektbönernas dräkt och deras karaktär samt deras uppgift i den evangeliska gudstjänsten. Den senare avdelningen har tysk adress. Vidare framlägger han latinsk text och tysk översättning samt ett latinskt glossarium. Denna undersökning rymmer en myckenhet liturgiska och texthistoriska detaljer av stort intresse, och andas en djup kärlek till bönerna.

Kollektbönerna höra — historiskt sett — till det för västerländsk kristenhet egenartade. Orientens kyrkor sakna dem. De blevo till i Rom. Latinet, med dess rytm och pregnans, gav dem den första formen. Collectan anslöt sig till »oratio», ett till uttryck och uppbyggnad noga bestämt sätt att tala. De efter detta fasta mönster uppbyggda kollektbönerna äro vidare karakteriserade av att de hava en noga bestämd plats i liturgien och att de höra till de detemporebestämda delarna däri. Kollektbönen är den förevarande dagens bön, hemmahörande i mässan såväl som i laudes och vesper.

Kollektbönen består av en enda sats, i det minsta genomförd med syntaktisk omsorg. Den indelar sig i beståndsdelar, som tydligt avskiljas från varandra, men som ej stå abrupt emot varandra, utan gripa in i varandra och bilda en sluten enhet. Detta ger kollekterna deras enhetliga gestalt och enhetlighet som dock tål vid variationer och därför ej blir till enformighet.

Själva åkallan i kollektbönen är icke mångordig: antingen nämnes blott Guds namn eller ock nämnes det tillsammans med något av attributen allsmäktig, evig eller (mera sällan) barmhärtig. Här anknyter den romerska andans nykterhet till Frälsarens maning mot mångordighet.

Till åkallan är knuten den relativsats, som innehåller en erinran om någon Guds välgärning eller om hans nådiga sinnelag, och därtill fogas böneordet och finalsatsen, som sätter målet. Bönen slutar med någon av avslutningsformlerna, vilken är att räkna såsom hörande till hela bönen ej till det sista ledet allenast.

Denna uppbyggnad bevisar en djupgående inblick i den sanna bönen väsen: Erfarenheten om Guds nåd, eller av Guds barmhärtiga sinnelag föder mod och lust att bedja till Gud, och den rätta bönen präglas av medvetandet om ansvaret för den mottagna välgärningen.

En ingående och intressant analys av det teologiska innehållet i bönerna ingår i Schorlemmers avhandling. Han påvisar deras teocentricitet, deras samling kring de centrala kristna frågorna, omkring motsatsen mellan synd och nåd, och deras framhävande av vårt fullständiga beroende av Gud. (Se den 3 s. e. Tref., Luthers älsklingsbön bland kollekterna.)

A. Adell.

Recensioner.

Liturgik.

Kempf's Handbuch der Liturgik: In Gottes

Tempel. Under Mitwirkung von Subregens Peter Brummer, neubearbeitet von Prof. Karl Faustmann. 15 uppl. 142 sid. 80 illustrationer. Förlag Ferdinand Schöningh, Paderborn 1933. Rmk. 2: 80.

Den 15:e upplagan av Kempf's Handbuch der Liturgik i nybearbetning av professor Karl Faustmann, Studienrat i Mainz, gör anspråk på att vara en helt ny bok. Den lämnar en kortfattad, schematisk framställning av den katolska kyrkans liturgi, och det rikliga och mycket förnämliga bildmaterialet gör framställningen dubbelt värdefull.

Första avsnittet, omfattande ett trettio-tal sidor, kan lämpligen karaktäriseras såsom en »kristlig konsthistoria» i smått. Det behandlar kyrkobyggnadsstilarnas utveckling från äldsta till nuvarande tid och belyses av talrika, synnerligen vackra illustrationer.

Det andra kapitlet ger en klar inblick i kyrkoåret med dess olika fester och högtider. Det är förvånansvärt, att på ett så litet sidantal en så pass grundlig redogörelse ej endast för de olika högtiderna utan även för de viktigaste religiösa handlingar och ceremonier, som äro förknippade med dessa, kunnat ges. Bl. a. kan nämnas, att sekvenserna meddelats in extenso på latin och tyska.

Det tredje kapitlet, behandlande de heliga handlingarna, är uppdelat i fyra avdelningar, sakramenten, mässoffret, sakramentalierna och kyrkliga böner och andakter. Särskilt fäster man sig vid kapitlet om mässdräkterna.

Boken gör ej anspråk på att vara en vetenskaplig avhandling utan är närmast avsedd till lärobok i skolor och seminarier. De partier, som äro ämnade för elever på lägre stadier, äro tryckta med större stil. På grund av den utmärkta dispositionen och den schematiska framställningen är boken en utmärkt uppslagsbok för den som utan ett grundligare stu-